

Dat ik over het hele boek -tekst én vormgeving - nogal te spreken ben, heeft nog een oorzaak: ik ben namelijk met huid en haar bij de totstandkoming betrokken geweest. Na mijn afscheid als directeur van Van Dale Lexicografie in 1986 heb ik me op verzoek van de hoofddirectie van Kluwer belast met de zorg dat er in 1989 enig „jubileumboek” ter tafel zou komen, waarbij mij ten aanzien van onderwerp en auteursverving weinig beperkingen werden opgelegd, als het maar een boek van niveau zou worden.

Dat ik ook met de uitmontering onbekrompen te werk kon gaan, was een aangename bijkomende omstandigheid. Het boek is uitnemend vormgegeven door Kees Nieuwenhuijzen. Clara Brinkgreve en Hester Lenstra brachten bijna 400 tekst-ondersteunende afbeeldingen bijeen. Er kon in vol kleur gedrukt worden op riant papier. Het verfijnde bindwerk (met een zwartfolie extra in het blindstempel op het voorplat van de band, om maar eens een kleine extravagantie te noemen), de sneekleur, de speciaal ontworpen schutbladen, de kapitaalbandjes, het stofomslag, het heeft allemaal kwaliteit en finesse maar is ook weer niet overdone. Vorm en inhoud vallen volmaakt samen, en dat is een buitengewoon lekker gevoel voor een laatste uitgeversdaad.

Toen de redactie van *Ons Erfdeel* me voor deze bespreking uitnodigde, heb ik haar dan ook spoorlags laten weten dat ik de minst gekwalificeerde leek om zo'n opdracht objectief uit te voeren, maar zij persisteerde bij haar verzoek. Welnu, weet dan, lezer dat u bevooroordeeld bent voorgelicht. U zult nog eens bij een ander uw licht moeten opsteken of u zich *De wond'ren...* wel mag laten ontgaan.

Als dat advies positief uitvalt, kan ik er alleen dit nog van zeggen: gezien de prijs van de handelseditie toucheert elke koper in feite een subsidie van de jubilaris.

Pieter Hagers

JAN BLOKKER, *De wond'ren werden woord*

en dreven verder. Honderd jaar informatie in Nederland. 1889-1989. Kluwer, Deventer / Contact, Amsterdam, 1989, 320 p.

De Nederlanders en de Britten

The British and the Dutch is een aantrekkelijk boek, geschreven door een bij uitstek deskundig man. Haley, emeritus-hoogleraar geschiedenis te Sheffield, begon zijn reeks publikaties over Brits-Nederlandse betrekkingen al in de jaren 1950. Elk boek dat sindsdien van zijn hand verscheen, berustte op eigen onderzoek, ook in Nederlandse archieven. Hij kent Nederland door en door. Zijn bijzondere belangstelling is steeds uitgegaan naar de politieke en diplomatieke relaties van beide landen in de jaren 1660 en 1670. Maar hij weet veel meer. Zijn beheersing van de stof toonde hij in zijn *The Dutch in the Seventeenth Century*. Het boek dat nu voor ons ligt, is eveneens een synthetisch werk. Haley probeert de Nederlandse invloed op Engeland en de Britse visie op Nederland van de vroege middeleeuwen tot nu in een doorlopende vertelling te beschrijven en hij slaagt er goed in zijn wijd verspreide materiaal over de politiek, de economie, de godsdienst en de cultuur zo te organiseren dat zijn verhaal inderdaad structuur krijgt.

Het ligt voor de hand dat Haley de meeste ruimte gebruikt voor de periode van ruwweg 1570 tot 1713: negen van zijn twaalf hoofdstukken, 180 van zijn 240 bladzijden. In die tijd hadden de Nederlanden en Engeland veel gemeen dat hen zowel verbond als verdeelde: hun protestantisme, hun commerciële activiteiten, hun dynastieke problemen. Hun betrekkingen vormden dan ook een ingewikkeld en grillig patroon. Beschouwt men het verloop van de dingen in het algemeen dan blijkt de Nederlandse Republiek in veel opzichten de gevende partij te zijn geweest. Zij handhaafde haar handelssuperioriteit en dank zij het optreden van Willem III in 1688 hielp zij Engeland zich te bevrijden uit de impasse waarin het land zich vanaf het begin van

de burgeroorlog, al bijna een halve eeuw, bevond. Maar ook cultureel leverde de Republiek Engeland kostbaar materiaal, zowel uit eigen voorraad als uit dat wat zij zelf aan het buitenland had ontleend. Het was vaak via de Nederlandse Republiek dat continentale cultuur naar de Engelsen werd doorgevoerd. Hoe groot het Nederlandse aandeel aan de vorming van de Britse beschaving uit die tijd is geweest, geeft Haley in mooie, rustig maar zeer pertinent geformuleerde hoofdstukken aan en behalve uit de secundaire literatuur put hij veel uit eigen onderzoek.

Tijdens de lange oorlogen tegen Frankrijk van het einde van de zeventiende en het begin van de achttiende eeuw wint Engeland de suprematie en wordt de Republiek, hoewel nog altijd een politieke macht met een zekere reputatie, in hoge mate van Engeland afhankelijk. Haley laat de verschuiving zien, wijst op de consequenties ervan maar wijdt aan het thema relatief niet veel aandacht. Vandaar dat de geschiedenis van de betrekkingen in de negentiende en twintigste eeuw geen diepte krijgt. Er valt natuurlijk ook niets over mee te delen dat de dramatiek en het wereldwijde belang van de relaties uit de vroegere periode benadert. Toch is Nederland van 1813 af in veel opzichten aan Engeland schatplichtig geweest en had Haley, wanneer hij de periode zelfstandig had bestudeerd, meer kunnen vermelden dan hij doet. Dit is geen kritiek. Het boek gaat niet over de Nederlandse receptie van Britse geestelijke en materiële goederen. Het gaat over de diepe wederzijdse beïnvloeding van de twee protestantse naties in de late zestiende, de zeventiende en de vroege achttiende eeuw.

E.H. Kossmann

K.H.D. HALEY, *The British and the Dutch. Political and Cultural Relations through the Ages*, George Philip, London, 1988, 256 p.

Heldring:
onafhankelijk waarnemer
Ongetwijfeld is Jérôme-Louis